

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 42 (3–2014)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2014

Редакційна колегія

Подоляка А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Сафонова В. Є., д-р екон. наук, Хачатрян Г. Е., д-р екон. наук.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Гаркуша В. С., канд. юрид. наук, доцент, Демченко С. Ф., д-р юрид. наук, Джунь В. В., д-р юрид. наук, проф., Ковальська В. В., д-р юрид. наук, ст. наук співр., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., д-р юрид. наук, доцент, Мартиненко О. А., д-р юрид. наук, проф., Муравйов К. В., канд. юрид. наук, доцент, Недоха М. П., д-р філос. наук, проф., Подоляка А. М., д-р юрид. наук, проф., Темченко В. І., канд. юрид. наук, доцент, Христинченко Н. П., канд. юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук, проф., Ярмиш О. Н., д-р юрид. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Бучек А. О., д-р психол. наук, проф.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 2 липня 2014 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подоляка (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 42 (3–2014). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2014. — 256 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).

Міністерством освіти і науки України збірник “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з економічних наук (за наказом МОН України від 21.11.13 № 1609).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2014
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2014

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Бортник В. А. Чесць та гідність особи як основний безпосередній об'єкт злочину	72
Варзар І. М., Тімашова В. М. Концепт реформування політичної сфери у передвиборних програмах кандидатів на пост Президента України (2014 р.)	5	Ковальчук А. Ю. Співвідношення адміністративної та цивільно-правової відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері	78
Гольцов А. Г. Імперська геостратегія Російської Федерації у світі: основні напрями та засоби реалізації	13	Комаров В. А. Про державні гарантії у трудових відносинах в Україні	84
Готун А. М. Маркетинг у політичній діяльності: аналіз сучасних моделей та інструментів використання	21	Толстенко В. Л. Перспективи розвитку форми Української держави в процесі конституційної модернізації	90
Дікарев О. І. Stratagems as universal formula of the China law	31	Шутий М. В. Класифікація видів небезпек, які загрожують громадянам в Україні	98
Качмарський Є. І. Роль електронного PR у формуванні міжнародного іміджу держави	39	Левін В. В. Погодинна оплата праці та проблеми її впровадження в Україні	103
Савойська С. В. Ідейно-теоретичний потенціал комунікативного аспекту мовної політики: наукові підходи і напрями осмислення	43	Шашкова-Журавель І. О. Міжнародні та порівняльно-правові аспекти системи нормативно-правового регулювання оплати праці	108
Самойленко О. П. Суспільно-політичні детермінанти формування політичних цінностей як засаднича умова становлення особистості	50	Аріфходжаєва Т. Б. Теоретико-методичні основи формування недержавних пенсійних фондів в умовах сьогодення	114
Ляшенко Є. О. Передумови виникнення політично-економічної кризи в Європі на початку XXI сторіччя	54	Западинок О. Б. Порівняння масових заходів в Україні та країнах Європейського Союзу	118
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	59	Заросило В. В. Теорія масових заходів та їх вплив на громадську безпеку	122
Недюха М. П. Корупція як соціально-правовий феномен	59	Комаров О. В. Справедливість у практиці правового регулювання діяльності слідчого в Україні	127
Аніна О. В. Проблемні питання адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства	66		

Поліщук М. Г. Адміністративна преюдиція в кодексі України про адміністративні правопорушення щодо порушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху	132	Kukhta P. V., Aliiev H. H. Constituent parts of the mechanism of control of enterprises investment activity	196
Полярков В. О. Адміністративно-правові методи діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави.....	136	Баєв В. В. Загальноекономічні тенденції розвитку туризму України	200
Терещук О. Д. Організація діяльності поліції окремих зарубіжних країн щодо припинення групових порушень громадського порядку та масових безпорядків під час проведення масових заходів	141	Голуб Л. О. Оцінка аудиторського ризику та тестування засобів контролю фінансової діяльності підприємства	207
Подолька С. А. Адміністративно-правові засоби забезпечення обігу інформації в органах Прокуратури України	146	Корецька О. В. Щодо визначення економічної сутності конкурентоспроможності промислових підприємств	215
Щокін Р. Г. Роль експертизи в укладанні господарських договорів у сфері інтелектуальної діяльності	152	Романенко А. М. Роль механізму “єдиного вікна” у забезпеченні спрощення процедур міжнародної торгівлі	223
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	158	ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	229
Захожай В. Б., Головач Н. А., Захожай К. В., Казак О. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки (статистичний аспект)	158	Konczanin M. The status of the profession of a speech therapist in Sweden, Norway, the Czech Republic	229
Рижиков В. С. Організація обліку і калькулювання за повними витратами в управлінському обліку на мікрорівні	163	Szafrańska K. The humanization of the process of educating logopedists (speech-language pathologists) at the university level.....	232
Шконда В. В., Кальянов А. В. Стратегії антикризового управління сучасним підприємством.....	167	Кравченко А. І. Цінність як духовний стрижень особистості в процесі її становлення та життєдіяльності: концептуально-постановчий аспект	237
Захожай В. Б., Бурсов Р. В. Сучасні підходи щодо визначення технологічного рівня промислових підприємств	176	РЕЦЕНЗІЇ	231
Карбовська Л. О. Досвід зарубіжних країн щодо регулювання попиту і пропозиції на ринку праці фахівців з вищою освітою.....	184	Утвенко В. В. Рецензія на монографію В. В. Омельчука “Нормативно-правове забезпечення державно-церковних взаємин у Візантійській імперії”	243
Лелик Л. І., Гринькевич О. С. Регіональні рейтингові оцінки як інструмент популяризації внутрішнього туризму в Україні	189	Радзівєвський О. І. Рецензія на монографію А. Г. Охріменко “Фінансове забезпечення функціонування туристичної галузі України”	249
		ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	251

UDC 37.09

M. KONCZANIN

Interregional Academy of Personnel Management, the city of Kyiv

THE STATUS OF THE PROFESSION OF A SPEECH THERAPIST IN SWEDEN, NORWAY, THE CZECH REPUBLIC

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 42(3), с. 229–231

Information about the status of the profession of an SLT in Sweden, Norway, and Czech Republic is analysed.

The status of a speech therapist was examined by B. Bublewicz [1], J. Grzelak [2], I. Kurcz [4], M. Skorek [5]. To previous studies [3] in this field the author intends in this work to add a few strokes. Materials from the Bureau of Research were also used in the project.

The profession of a speech therapist is described in Czech, Norwegian and Swedish as logoped. In Sweden a speech therapist is a paramedical regulated profession. There is no division into SLTs employed by the Department of Health Service, and SLTs employed on different conditions by the Department of Health Education, although speech therapists work both in health service institutions, and education and social care institutions.

The tasks and obligations of speech therapists, as well as their work conditions (hours of work, salary, competences) depend on the status of this profession, the type of institution in which they work, and terms specified in a contract between a speech therapist and his/her employer. In Norway and Czech Republic the profession of a speech therapist belongs to

the field of special education, and SLTs are employed mainly in schools and education-related institutions.

Below information about the status of the profession of an SLT in Sweden, Norway, and Czech Republic is briefly reviewed.

Sweden.

The tasks of SLTs include:

- initial assessment of the problem with articulation and expression;
- determination of a speech therapy programme;
- conducting speech therapy;
- keeping the documentation of the patient and securing the confidentiality of medical data¹.

In Sweden there are about 1 700 SLTs who work mainly in health care institutions and special social care centres, but more and more schools employ speech therapists, and the market of private speech therapy services is grow-

¹ Logoped, www.dik.se (portal of the union of Swedish academic and scientific associations).

ing. Both education and health care are the competence of self-government (commune and province) authorities, so the work conditions in both sectors are similar, although, depending on the employer, they can differ a little as far as remuneration is concerned. The remuneration of a speech therapist who begins work was from 24 800 SEK to 28 000 SEK in 2011, the median of earnings ten years after the completion of studies was 30 100 SEK, and twenty years after the completion of studies – 31 600 SEK².

Work in the profession of an SLT requires the completion of 4 years of interdisciplinary study (240 credits) at medical universities³.

Norway.

In Norway speech therapy has been and considered a field of special education. Basically SLTs are employed under the articles of the Department of Education. In each commune and province there are Psychological and Pedagogical Counselling Centres which look after all children under 19 who have special educational needs. STLs employed in these Centres work directly in schools. Adults with speech and communication disorders can obtain benefits in the health care system, in which few SLTs are employed. The Norwegian Association of Speech and Language Therapists is critical of such organization of speech therapy services, which in practice leaves people over 20 without any proper care⁴. In recent years private speech therapy practice has developed, the services of which are more and more often used also by schools, on the principle of contracting services.

Since 2005 the right to practice the profession of an SLT has been granted only to persons who completed 5-year Master's studies in speech therapy or in special education with specialisation in speech therapy.

In 2012 an average salary of an SLT was 41 000 NOK (5477.60 Euro) a month. The amount of remuneration depends to a great

extent on the level of education and work experience⁵.

Czech republic.

The profession of an SLT is practised at two levels:

- a speech therapist employed in the educational and health care system;
- a clinical speech therapist employed in health care institutions.

The tasks of SLTs employed in the educational system include:

- Comprehensive diagnosis of speech and communication disorders;
- counselling for parents and teachers concerning the proceedings with children with speech disorders, and conducting therapy;
- Development of tests which monitor progress in therapy;
- Management and supervision of the work of speech therapist assistants-teachers⁶.

The tasks of a clinical speech therapist include:

- participation in research projects in the field of health care;
- participation in trainings in order to obtain specialisation; keeping documentation;
- work related to prevention, diagnosis, therapy, emergencies, rehabilitation, under the supervision of specialist doctors⁷.

SLTs work in the educational system, while speech therapists and clinical speech therapists work in health care. Only health care institutions provide a full range of speech therapy service and benefits. Practising the profession of a school SLT requires the completion of 4-year Master's studies in the field of special education with specialisation in speech therapy. A clinical speech therapist has to obtain a so-called attestation, I. E. 3-year traineeship in health care institution, obtaining a credit for specific trainings in health

² Logoped, <http://www.saco.se/Yrken-A-O/Logoped>.

³ Ibid.

⁴ SLT in Norway, www.cplol.eu

⁵ Logoped. Om yrket, jobb, utdanning og lønn, <http://www.studenttorget.no>

⁶ Metodické doporučení č.j. 14 712/2009-61 k zabezpečení logopedické péče ve školství, art. 3.

⁷ Klinický logoped. Národní Sustava povolání, www.katalog.nsp.cz

care institution, obtaining a credit for specific trainings, and passing the final exam⁸.

In public education the remuneration of a speech therapist is between 15 000 KCZ (583 Euro) and 16 670 KCZ (650.13 euro) a month, depending on the level of education and work experience⁹. Job advertisements for SLTs offer work from 07.30 a.m. to 04.00 p.m. In private consultation rooms a speech therapist can be paid up to 25 000 KCZ a month (975 Euro). In available materials there is no data about the remuneration of speech therapists and clinical speech therapists in health care institutions.

Literature

1. Bublewicz B. Informacje na temat statusu zawodu logopedy w Wielkiej Brytanii, Francji, Szwecji, Norwegii oraz w Czechach. Biuro Analiz Sejmowych (2013). — [Electronic resource]. — Access mode: <http://www.cplol.org>
2. Grzelak J. Konflikt interesów. Analiza psychologiczna. — Warszawa, 1978.
3. Konczanin M. Logopedzi w krajach Unii Europejskiej. Lublin. — Polskie Towarzystwo Logopedyczne, Biuletyn Logopedyczny, 2010. — S. 30.
4. Kurcz I. Język a reprezentacje świata w umyśle. — Warszawa, 1987.
5. Skorek M. E. Z logopedią na ty. Podręczny słownik logopedyczny. — Kraków, 2005.

The comparative analysis of the status of the profession of speech therapy in Sweden, Norway and the Czech Republic.

Наведено порівняльний аналіз статусів професії логопеда у Швеції, Норвегії та Чеській Республіці.

Приведен сравнительный анализ статусов профессии логопеда в Швеции, Норвегии и Чешской Республике.

Надійшла 20 березня 2014 р.

⁸ AKL: Jak se stát klinickým logopedem , www.klinick-alogopedie.cz

⁹ The data is taken from job advertisements published on the Internet. Cf. e.g. www.careerjet.cz

THE HUMANIZATION OF THE PROCESS OF EDUCATING LOGOPEDISTS (SPEECH-LANGUAGE PATHOLOGISTS) AT THE UNIVERSITY LEVEL

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 42(3), с. 232–236

In pedagogic literature, the term humanism describes the intellectual current of the Renaissance, originating from classical traditions, especially those of Ancient Rome. The turn of 18th and 19th century in Europe was characterized by dynamic cultural growth, especially noticeable in terms of education, and therefore may be described as the triumph of Neo-humanism. Humanism is connected with numerous trends considering human development, along with the need to reform the surrounding reality: to improve human matters, the human personality, in general terms – to improve the human world, created for the Man and by the Man. It attempts to answer the most fundamental questions about the meaning of human life, as well as its objectives in the world.

It is also a measure of human responsibility for their actions, interpersonal and social relations, in other words, it performs the function of the conscience of the human community. The humanization of the educational process should concern the following areas [1]:

- “theory, philosophy, especially in the concept of society and the man himself;
- ethical system of values, its structure and hierarchy;
- social programs and realization practices, as well as the nature of group and interpersonal relations;
- the general attitude of the individual, their way of understanding life, and their attitude toward other people”.

In conclusion: humanism should be understood as the consideration of human beings, re-

specting their rights and needs both as individuals and as a part of a group, which constitute a significant factor in determining the conduct and actions undertaken by the authorities, institutions and organizations.

The process of educating logopedists may not be limited to educational means, since it must not only train a professional, but also equip the student, as a human being, with social skills, and prepare him or her to accept a system of values crucial to coexistence based on respect for human dignity. Therefore humanism and education are firmly connected within the process. Educating a human being to become a person with a well-developed, sensitive intellectually and socially personality, who has the motivation to broaden their knowledge and hone their professional skills, while at the same time being able to function well in individual and social situations, especially those which require helping others – that is a truly demanding and difficult task. However, it must be remembered that “the key focus in every educational activity is the human being, whereas the object is goodness. It should be understood as free from contextual and personal tinges. The interest of every human being is self-development. It allows for the individual to weather adversities and overcome misfortunes in a fashion, which prevents them from encountering “the social wall of indifference”, and looking into the future, they will only see opening social opportunities ahead” [2]. It seems that traditional ways of teaching may prove insufficient. Despite the ever changing reality, there is a noticeable trend of search-

ing for role-models on individual, professional and civic level among professors and teachers. The search is not limited to knowledge alone, but also includes the search for the humanistic approach towards others, patience and wisdom. The traits crucial in the shaping of attitudes of young people.

Attitudes and behaviors are considered humanistic when they are widely accepted and approved as universal and human. The categorization of human being in terms of “to have” and “to be” is rooted within the (theoretical assumptions, premises, principles) of new humanism. It is based on harmonious, multi-dimensional use in education of universal, absolute or utilitarian, consumer and cultural values. Humanism is a way of thinking and acting by a person, who is orientated on values rooted in philosophical and social ideas [3]. Cognitive values such as: authenticity, innovativeness, creativity, but also subjectivity, freedom, dialog, involvement, altruism, will, courage, human dignity, hope, respect and responsibility, are of profound significance both in education and social upbringing [4]. The phenomenology of human responsibility for oneself and the fate of others includes: attitudes and behaviors, consciousness and meaning, need and necessity, duty and obligation, natural predispositions and competences, along with the demand of their further development [5]. Pedagogic responsibility is the result of ethical conduct, supported by moral maturity, kindness towards other people, the desire to achieve professional and financial success, prestige, as well as fulfilling legal requirements [6]. Bogdan Suchodolski formulated the following principles for the fulfillment of professional responsibility in logopedists during the shaping process of education of a human being:

- the principle of objective authorities (considering of objective facts, phenomena and the processes present in the process of upbringing,
- the principle of reflexive, rational activity of the pupil,
- the principle of individualization of everyday behaviors,

- the principle of organizing a work team and educational environment,
- the principle of educational attitude (a conscious understanding of individualized feelings of friendliness and kindness combined with consequent demands) [7].

The author believes that the concept of holistic education oriented at moral and social responsibility should be presented and analyzed in a broad research perspective, in light of interdisciplinary approaches, in terms of socio-ethical attitudes acquired through the participation in social life. Katarzyna Plutecka describes the personality of a special education specialist using six pedeutological paradigms:

- the paradigm of humanness
- the paradigm of enabling authority
- the paradigm of the sense of responsibility
- the paradigm of helping the helper
- the paradigm of self-actualization [8].

Broadly defined Speech-Language Pathology (Logopedics) is oriented at correction, elimination or improvement of language ability (speech) and communication pattern impairments. Being an interdisciplinary field, it offers multi-faceted and multidimensional explanations of the causes and mechanism of pathological realization of language patterns, but also offers treatment and therapeutic actions.

A speech-language pathologist should possess interdisciplinary knowledge and skills, as well as have a therapeutic personality, allowing for effective work with both children and adults with communication difficulties or complete inability.

Speech-Language Pathology as an interdisciplinary field of science.

Logopedics treats speech as a complex phenomenon composed of language and communication skills together with the process of their implementation during the process of socialization (resocialization).

The process of human socialization primarily takes place through symbolic communication, through the negotiation of meaning with language as its means. Speech impairment always hinder the process of socialization. Those who are unable to fully meet the socially established

patterns of communication trigger negative social attitudes. The group either limits their access to certain areas of social life, allows them to perform only certain social roles, sentences them to isolation (e.g. deafness) or subjects them to ostracism. A person with speech impairment is forced to implement their communication behaviors in a singular pattern which differs from the norm. The change of such communication pattern is a tedious task. Speech impairments are therefore connected with an internally conditioned necessity of implementing a specific communication behavior and, at the same time, the inability to display the socially accepted behavior. Active participation in social life is the basic component in the process of socialization of an individual. Speech impairments not only hinder language interaction, but are also connected with limiting the cognition of reality, causing the individual to remain in their own world, inaccessible to others.

Human cognitive function is implemented, among other things, through language and the effect of the function is a conceptually organized knowledge, which is the representation of reality. According to contemporary theories language constitutes the basis of thinking. It organizes reality in the human mind and imposes ways to interpret it. The world of experience and emotions is also accessible through language cognitive structures. Mastering of the language allows for the individual to get to know the surrounding world at the highest level of generalization. Language, therefore, is essential to achieving the formal operational stage, while the human cognitive potential is closely tied to linguistic acquisition at the appropriate stage of natural child development [9; 10; 11]. For a fuller understanding of the significance of language, it must also be mentioned that language and speech impairment may also be the result of defects and dysfunctions. More and more commonly occurring problem nowadays is the delayed development of the child's speech, which may lead to socializing problems within the peer group. The lack of language in, for example, alalia or severe mental retardation, condemns the human being to remaining in their own, isolated world. Logopedic

therapy, through the use of expert methods and techniques, develops speech, language and communicative competencies and improves the execution of communicative acts, therefore it assists in developing competencies and improves their performance. Speech impairments consist of a lack of language competency understood as the knowledge of the language system, or of an undeveloped or underdeveloped efficiency in the implementation of that system. Impairments of performance or implementation may concern all of the components of the utterance, i.e. the content, the form and the substance of a statement (e. g. speech impairment in schizophrenia, where not only the form of the text is distorted, but sometimes also the substance of the elocution, or in the case of stuttering or stammering, where beside the substance distortion, tautology (content distortion) and interference in the text coherence (form distortion) can also be noted. Other problems are posed through speech disorders connected with partial or complete disintegration of the language and communicative systems (e. g. aphasia), where the logopedic treatment focuses on the rebuilding of all of the competence types [12; 13].

Logopedics understood in this way is strictly connected with such fields of study as sociolinguistics, metalinguistics, neurolinguistics and psycholinguistics, which concern all aspects of human language behaviors. And so, sociolinguistics being the composition of sociological and linguistic research stresses the social origin of language, its ability to maintain stability and coherence in human everyday life, its functions of integration, which are acquired during the process of internalization of sociolectic indexes adequate for social relations [14].

According to Bernstein's theory language is the basic tool for interpersonal communication and plays the most significant role in the process of socialization [15]. Socialization is the basic channel of cultural transfer, which allows for human identity to be formed. It is the process of learning social roles, internalizing values and acquiring social competencies and skills [16].

Speech, in turn, depends on the existing circumstances and symbolizes their fragments —

“Using speech, the individual chooses its components both on the structural and vocabulary level, according to the rules observed by the social group” (own translation of quoted fragment) [17]. According to Bernstein between language (*langue*) and speech (*parole*) there exists a social structure determining what may actually be said. Bernstein’s theory introduces the concept of two language codes: elaborate and restricted.

The elaborate code allows the individual to choose the linguistic solution, enables author’s commentaries, expression of intentions, speculation, etc. The restricted language code stimulates emotional responses, non-verbal communication (gestures, movement, prosodic speech elements) and is characteristic of in-groups or communities.

Based on this theory, it can be concluded that the development of language competence among persons undergoing re-socialization could effectively contribute to their emotional, cognitive and social development, and through it, to their better functioning in the society. It is possible that persons endowed with broader language competencies, both on the level of syntax (grammar) and semantics (vocabulary), will be able to change their social image, which in turn will allow them to find employment requiring such competencies, as well as establish interpersonal relations unavailable to them before. According to Bruner [18; 19] language in its lexical sphere codes specific experiences. It influences cognition and assessment of reality through language coding. Alongside of intellectual development, cognition and situation assessment (also social) develop through the creation of the so-called verbal designates. In cognitive development stimulating environments, during intellectual training, language performs thought steering function along with the creation of abstract concepts. Mead’s [20; 21] model of socialization also assumes that the individual is a product of the society, and its shaping is influenced by the process of communicating. Communication allows for the establishment of the meaning of symbols and social significance, and the subjective creation in a symbolic environment.

The restoration of the person to their due place in the society depends mainly on their ability to communicate with others. The more efficient that communication is, the more effective the process of socialization (re-socialization) will be. Therefore, speech therapy understood in such a way as presented in this article is not only limited to the generally accepted meaning of “speech therapy”, but leads directly to the re-socialization work focused on teenagers, adults, those excluded, marginalized and labeled as unfit.

The psychological aspect, logopedist’s responsibility is understood as a positive trait of personality, crucial to shaping the attitudes of others. The phenomenon of responsibility is synonymous to the social situation in which a specific person-subject functions, taking responsibility for his/her actions in an existential dimension. For pedagogues it is significant to answer the question of how to shape such responsibility. What contents and actions can influence the creation of predispositions towards being unselfish, self-sacrificing, devoted and generous towards others. Modern special education (pedagogy) demanded the change of thinking about universal humanistic values and the ways of practicing them. The alternative to humanistic pedagogy, which spread in Poland during the time of political and systemic change, called for theories and practice, consequently drawing upon all currents of education and all recognized ways of problem solving connected with academic education and personality shaping of the future professional pedagogues (logopedists).

Literature

1. Kunikowski J. Humanizm współczesną potrzebą wychowania i nauczania, [w:] *Myślenie i działanie pedagoga*. — Warszawa: Wyd. Pedagogium Wyższej Szkoły Pedagogiki Resocjalizacyjnej, 2009.
2. Konopczyński M. *Metody twórczej resocjalizacji*. — Warszawa: Wyd. Nauk. PWN, 2006. — S. 47.
3. Wojnar I. *Humanistyczna pedagogika — w nieprzejaznym otoczeniu*, [w:] Gajda J., (red), *O nowy humanizm w edukacji*. — Kraków: O. W. “Impuls”, 2000. — S. 27.

4. Denek K. Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej. — Toruń: W. E. akApat, 1999. — S. 37–38.
5. Romanowska-Łakomy H. Droga do człowieczeństwa. — Kraków: Wydawnictwo A, 2001. — S. 177.
6. Albińska E. Odpowiedzialność, [w:] Pilch T., (red) Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku. — Warszawa: WA “Żak”, 2004. — S. 776.
7. Suchodolski B. Pedagogika. — Warszawa: PWN, 1976. — S. 158–160.
8. Plutecka K. Znaczenie kompetencji zawodowych niesłyszącego surdopedagoga dla rehabilitacji uczniów z wadą słuchu, [w:] Wyczęsany J., Dyduch E., (red.), Krakowska Pedagogika Specjalna. — Kraków: WN UP, 2010. — S. 119.
9. Grabias S. Logopedia, jej przedmiot i stopień zaawansowania refleksji metanaukowej [w:] Przedmiot logopedii, red. Grabias S., seria “Komunikacja językowa i jej zaburzenia”. — Lublin: UMCS, 1991. — S. 26–48.
10. Grabias S. Język w zachowaniach społecznych. — Lublin: UMCS, 1997. — Wyd. 2.
11. Grabias S. Perspektywy opisu zapisu mowy [w:] Zaburzenia mowy, red. Grabias S. — Lublin: UMCS, 2001.
12. Styczek I. Logopedia. — Warszawa, 1981.
13. Jastrzębowska G. Z metodologii opisu alalii (afazji, dyzfazji rozwojowej [w:] Zaburzenia mowy, red. S. Grabias. — 2001. — S. 323–351.
14. Panasiuk J., Woźniak T. Pojęcie tekstu a zaburzenia mowy, [w:] Zaburzenia mowy, red. S. Grabias. — Lublin: UMCS, 2001.
15. Miller R. Socjalizacja, wychowanie, psychoterapia. — Warszawa: PWN, 1981.
16. Giddens A. Nowoczesność i tożsamość. Ja i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności. — Warszawa: WN PWN, 2006.
17. Konopczyński M. Metody twórczej resocjalizacji. — 2009. — P. 72.
18. Bruner J. S. Poza dostarczone informacje. Studia z psychologii poznawania. — Warszawa: PWN, 1978.
19. Bruner J. Going Beyond the Information Given. — New York: Norton, 1973.
20. Mead G. Umysł, osobowość i społeczeństwo, Warszawa PWN, 1975.
21. Mead G. Mind, Self, and Society / Ed. By Charles W. Morris. — University of Chicago Press, 1934.

The article concerns the need of humanization of the process of educating professional logopedists (Language-Speech Pathologists) at an academic level — the development of their professional skills and knowledge, but also their responsibility, respect for the needs and rights of others, sensitivity, reflexiveness, and the will and readiness to help other people, in such a specific, interdisciplinary field as logopedics.

Наголошується на необхідності гуманізації процесу навчання професійних логопедів (мовних дефектологів) на академічному рівні, розвитку їх професійних навичок і знань, а також їх відповідальності, поваги до потреб і прав інших осіб, чутливості, рефлексивності, а ще волі і готовності допомогти іншим людям у такій специфічній міждисциплінарній галузі, як логопедія.

Акцентируется необходимость гуманизации процесса обучения профессиональных логопедов (языковых дефектологов) на академическом уровне, развития их профессиональных навыков и знаний, а также их ответственности, уважения к потребностям и правам других лиц, чувствительности, рефлексивности, а еще воли и готовности помочь другим людям в такой специфической междисциплинарной области, как логопедия.

Надійшла 15 квітня 2014 р.

ЦІННІСТЬ ЯК ДУХОВНИЙ СТРИЖЕНЬ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ: КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПОСТАНОВЧИЙ АСПЕКТ

Наукові праці МАУП, 2014, вип. 42(3), с. 237–242

Розглядаються основні аспекти цінностей як духовного стрижня формування та процесу діяльності особистості. Наводяться та характеризуються основні теоретичні аспекти цієї проблеми.

Цінності були й залишаються тим феноменом, що спонукає людину, особистість до певних вчинків, діяльності, оскільки на їх основі формуються різного роду потреби. Це складний, багатоаспектний процес, який потрібно досліджувати в парадигмі “особистість” – “цінність” – діяльність.

Розпочати аналіз варто з твердження видатного російського психолога А. М. Леонтьєва в тому плані, що головною серед психологічних проблем дослідження особистості є внутрішня структура особистості [6]. У контексті цього аспекту надто складно виглядає поєднання в людині двох основних начал – біологічного і соціального. А до них має пряме відношення і психологічне.

Існує достатньо велика кількість соціологічних концепцій особистості. Так, відомий соціолог Д. В. Ольшанський виділяє п'ять таких концепцій і відповідно їх характеризує, а саме:

- теорія “дзеркального” “Я”. Її основоположниками вважають Ч. Кулі, Дж. Міда. Згідно з цією теорією особистість розглядається як функція від повністю соціально обумовленого “Я” людини;
- рольова теорія Р. Лінтона, Я. Морено, Т. Парсона та ін. Розглядаючи особистість як функцію, автори та прибічники цієї теорії пов'язують особистість з такими соціальними ролями, які вона виконує в суспільстві;

- теорія особистості необіхевіоризму (поведінка). Автори теорії – Е. Торндайк, Д. Б. Уотсон, Б. Скіннер та ін. вважають, що особистість – це результат певного навчання людини правилам життя і поведінки;
- теорія соціальної установки. Автори теорії У. Томас, Ф. Знанецький, М. Сміт, Н. Рокич, Р. Мертон вважають, що особистість – це результат тих неусвідомлених установок, які суспільство формує самим фактом повсякденного постійного впливу на індивіда (людину);
- концепція сукупності соціогенних потреб; орієнтацій, сформованих суспільством. Прибічники цієї концепції більше ведуть мову про особистість у плані сукупності її соціальних потреб та орієнтацій. У цих рівнях, вважають вони, можуть відображатися як загальносуспільні, так і групові потреби і орієнтації, які, в кінцевому випадку, забезпечують варіабельність особистості.

До зазначених вище концепцій український соціолог М. П. Лукашевич доречно додає ще й теорію “референтної групи”. Йдеться (за Г. Хайменом) про соціальну групу, на яку окремий індивід орієнтує свою поведінку: сім'я, група, клас, нація та ін. При цьому вчені, як правило, виділяють два основних референтних типи груп:

- а) корпоративну. Йдеться про певний стандарт, за допомогою якого людина (індивід) оцінює і себе, й інших;
- б) нормативну. Йдеться про реальну чи удавану групу (колектив), за якими людина співвідносить свою поведінку і майбутнє.

За багатьох обставин окремо маємо розглядати, аналізувати і враховувати марксистсько-ленінську теорію особистості, яка за так званої комуністичної, соціалістичної доби була основною, домінуючою. Вона ґрунтувалася на таких основних теоретико-практичних засадах:

- а) визнання найтіснішої і безпосередньої залежності особистості від об'єктивно існуючих соціально-економічних, соціально-культурних і предметно-діяльнісних особливостей соціалізації такої особистості;
- б) виділення як найважливішої характеристики особистості — її місце в соціальній типології способу життя людини;
- в) уява про особистість як носія відповідних характеристик. Тобто суть особистості становить сукупність усіх суспільних відносин, вважали передусім прихильники комуністичної ідеї.

Зазначимо, однак, що і ця, марксистська, теорія формування особистості не заперечувала тісне поєднання біологічних і психологічних факторів, хоча вона однозначно доводила, що людина є продуктом суспільства та конкретних суспільних відносин, які в ньому склалися.

Існують й інші теорії особистості, які розробляються представниками різних галузей знань. А. Запісоцький акцентує увагу на тому, що найважливішою для духовності людини, що постійно перебуває у розвитку, є “ціннісно-нормативна сфера свідомості особистості”. Система цінностей входить в ядро особистості і виступає як світоглядна основа усіх сфер та аспектів її життєдіяльності [4].

Цінності, як доречно зазначають О. Базулик, Н. Юхименко, “виконують функцію перспективних стратегічних життєвих цілей і є головним мотивом життєдіяльнос-

ті. Цінності визначають етичні засади та принципи поведінки, тому будь-яке суспільство зацікавлене в тому, щоб люди дотримувалися актуальних для теперішнього часу правил поведінки” [2]. В іншій своїй праці “Філософія образования в свете новой космологической концепции” [2], розглядаючи духовні виміри людського існування та загальнолюдські цінності, О. А. Базулик пише: “Третє тисячоліття — це тисячоліття безперервного росту персональної відповідальності, індивідуального вкладу в існуючі цивілізації” [2, 5]. Тобто в проблемі цінностей величезне значення мав і має індивідуальний, людський фактор. У процесі формування громадянської позиції людини майже провідне місце займає її політична свідомість, яка виступає як відображення в духовному житті людей у першу чергу їх політичного буття — всієї різноманітності політичного життя, політичних процесів і явищ [9].

Політична свідомість є невід’ємним атрибутом реальної політичної дії, її безпосередньою складовою. При цьому центральним питанням відносин людей саме в політичній сфері є питання про державу, про державну владу. Воно займає центральне місце у політичній свідомості людини.

Не менш важливою для політичної свідомості є проблема політичних інтересів, які виступають як конкретні спонукальні мотиви політичної дії.

В іншому плані, політична свідомість є конкретним відображенням виробничо-економічних та інших відносин людей (індивідів), соціальних груп, класів, націй, суспільств у їх ставленні до держави [1].

Важливо брати до уваги і таке. Досліджуючи проблеми інтересів, цінностей саме в суспільно-політичних процесах, молодий український політолог Г. О. Ілляшов звертає велику увагу на специфіку формування суспільної свідомості українства. Так, в авторефераті своєї дисертаційної роботи він, зокрема, пише: “Однією з найважливіших характеристик історичного розвитку української нації є те, що, маючи достатньо обмежену традицію самостійного державотворен-

ня, вона ґрунтується на багатій і глибинній історико-культурній спадщині формування політичної духовності народу. Історико-політичне буття українського народу завжди відрізнялося напруженістю і драматичністю, століттями не мало власної державності, перебувало в територіально і світоглядно розділеному, розщепленому стані. Незважаючи на це, можемо сьогодні констатувати збереження, існування і розвиток української нації як цілісної, єдиної спільноти, яка знаходиться на етапі формування національного світоглядно-ціннісного, духовного підґрунтя такої цілісності” [5, 11].

Це досить специфічне, влучне зауваження, що перекликається з висновками й інших фахівців. Те ж саме стосується і точки зору Г. О. Ілляшова стосовно суті й особливостей національної ідеї. На його думку: “Національну ідею варто розглядати не інакше як одну з форм індивідуальної самоідентифікації особистості в суспільстві, а також як форму колективного усвідомлення сутності та єдності етносу, духовних основ буття нації — її автентичності, цілісності, історичної спрямованості, сенсу буття та місця з-поміж інших народів. Національна ідея формується шляхом аналізу минулого і сьогодення нації, найважливіших подій її життя й актуальних завдань. Вона має давати відповіді, на які цінності зорієнтовано суспільство, а відтак дає розуміння шляхів комунікації між різними спільнотами. У зв’язку з цим, цінність національної політичної духовності полягає в тому, що лише вона може бути основою для розвитку як внутрішнього громадянського суспільства, здатного активно впливати на політичне життя, так і зовнішньополітичного образу країни як гідного і сильного суб’єкта міжнародних відносин” [5, 12].

Якщо бути достатньо точними, то подібну характеристику феномену “національна ідея” знаходимо ще в працях М. Міхновського, В. Липинського, багатьох політологів XIX — початку XX ст.

Велике значення для людини, людства в такому плані мають цінності соціального середовища. Це — концептуальні ідеї, які конкретизовано в наукових, мистецьких творах,

у правових, моральних і естетичних нормах та ідеалах, що, як правило, закріплюються конституційно, в статутах організацій, у традиціях і образах конкретного суспільства.

Створення, формування цінностей — не довільний, не спонтанний процес. “Цінності, — пише В. Т. Циба, — продукуються не довільно, а за принципом їх ринкового розподілу за формулою “попит-пропозиція”, тобто суб’єкти творення цінностей пов’язані складною мережею ринкових відносин щодо попиту на такі цінності, і ті види попиту є спонуканими створювальної діяльності соціальних суб’єктів щодо продукування й пропозиції цінностей” [10, 34]. Зрозуміло, що інтегрований попит з боку соціальних суб’єктів на цінності для задоволення своїх потреб становить специфічне поле корисності, абстрактною мірою якої є її вартість.

Виходячи з означеного вище, доходимо думки, що цінності, якими вони не були б (матеріальні, духовні та ін.), мають і визначаються певною вартістю. Така вартість часто є абстрактною цінністю для задоволення потреб соціального суб’єкта.

Для кожної людини є притаманною відповідна ієрархія цінностей. Як правило, людина найперше споживає простіші цінності, просуючись до більш високих, важливих цінностей.

Найскладнішою є ієрархія цінностей соціального середовища. Ця ієрархія тісно пов’язана із структурою самого суспільства, його соціальним складом, з параметрами самих соціальних суб’єктів.

Цінності, як феномен, слід розглядати у тісному поєднанні з природою людської загалом. А це, у свою чергу, пов’язано з поглядами на природу людини як такої. Тут є, як мінімум, декілька основних теоретико-соціальних підходів. Так, Т. Гоббс доводив, що людська істота ущербна, гріховна, корислива, загребуща, антисуспільна. А відтак, суспільство, відповідні соціальні інституції повинні максимально контролювати й придушувати негативні імпульси, що пов’язані з людською природою, спрямовуючи індивідуальні людські бажання у потрібному суспільному напрямі.

На противагу Т. Гоббсу, Ж. Жак Руссо вважав, що визначально, за своєю природою, люди добрі, щирі, альтруїстичні, а тому й суспільні обмеження, до яких апелював Т. Гоббс, — не повинні використовуватися, мати місце. Якщо вони є, вважав Руссо, то вони, навпаки, блокують, унеможливають позитивні імпульси людини як особистості.

Нині, у ХХІ ст., соціальна політика, однак, майже скрізь ґрунтується на таких загальнолюдських цінностях, як: право на життя; свобода; рівність; недискримінація; справедливість; солідарність; соціальна відповідальність тощо. Такі цінності найперше закріплені у загальній “Декларації про права людини”, яка є обов’язковим документом для всіх країн світу. Ціннісні орієнтації людини, групи, соціуму не є сталими, вони перебувають у постійній динаміці, у розвитку. Це відбувається тому, що динамічними були і залишаються суспільства загалом.

Проблемами суспільної динаміки активно займаються багато фахівців, зокрема зарубіжних, до яких віднесемо Г. Бейля, Г. Спенсера, Т. Парсона та ін. Вони вважають, що в процесі інтенсивного розвитку людства виникають принципово нові, специфічні засоби спілкування, змінюються ціннісні пріоритети, орієнтації, врешті, змінюються і самі люди як особистості.

Іноді суспільний розвиток має надто круті злами, віражі, навіть катаклізми. Достатньо згадати ХХ століття — століття двох світових війн, сотень міждержавних війн і сутичок, великих (на зразок Чорнобильської) техногенних катастроф. На думку російських вчених-управлінців Ю. Г. Волкова та В. С. Полікарпова, насувається процес інтелектуального періоду — “четвертого великого переділу”. Третім, на їх думку, був переділ технологій [3, 480].

Розвиток, але не спокій, стагнація суспільства — то закономірний, об’єктивно обумовлений процес. Кажуть, суспільство відтворюється, а відтак, розвивається. Самовідтворення — це природний процес, а штучне відтворення — це багато в чому процес керований. До першого суспільства відносимо первісне суспільство, усі інші — на нього не

схожі, керування в таких суспільствах набуває все більш широкого значення і ролі.

У суспільствах, що існують сьогодні (за Г. Спенсером), процеси інтеграції і диференціації є взаємопов’язаними. Соціуми зростають кількісно, і водночас, якісно ускладнюються, стають більш динамічними. Це стосується і цінностей, які мають, за твердженням П. Сорокіна, передусім, і навіть головним чином, суто духовний характер.

З одного боку, природа, як стверджував О. Шпенглер, є функцією культури, але одночасно, на думку Е. Дюркгейма, маємо пансоціологічну, панколективістську модель світобачення первісних людей.

Соціальне відтворення було і є значною мірою духовним відтворенням. Більше того, воно є відтворенням когнітивної структури суспільства. До того ж соціальне відтворення, на думку багатьох фахівців, є відтворенням структурованим. Тобто воно не тимчасове, не іманентне.

На завершення цього сюжету наукової розвідки доречно зробити кілька поточних висновків, що мають, однак, принциповий характер. По-перше, суспільства демократичного спрямування, які маємо на сьогодні, характеризуються величезними диференційованими процесами. Складну диференціацію мають і суспільні інтереси, цінності. Тому і процеси духовного відродження й розвитку, у свою чергу, ускладнилися, набули небаченого динамізму.

По-друге, у демократичних суспільствах, де ціннісні орієнтації максимально диференціювалися, надто складною, протирічливою є проблема соціального вибору. Це ускладнює, інколи робить надто важкопрогнозованою соціальну поведінку людей, великих груп, соціумів.

По-третє, в сучасних суспільствах надто динамічною, схильною до поляризації була й залишається духовна сфера. У них має місце не лише “позиція високого духу”, а й упадку, деградації, відчуженості. Людський вибір духовних орієнтирів також піддається надто великим випробуванням та ризикам.

По-четверте, дається взнаки в плані розвитку соціумів і помітна диференційова-

ність сучасних демократій. Як зазначав К. Менхейм, людина сьогодні замкнена в рамки герметичної системи суспільних знань (у К. Менхейма це — ідеологія), тоді як самі ідеології постійно перебувають у тісній залежності від структури самого соціуму [7, 56–58].

По-п'яте. Сама по суті структура сучасної демократії породжує досить складну і диференційовану структуру знань про себе. Розуміння сутності демократії набуває багатьох забарвлень, відтінків, особливостей. У перенесенні на суспільний розвиток, зокрема на державність, виникає потреба досить чіткого пояснення суті, особливостей правової, демократичної, соціальної держави тощо.

Це стосується і проблем соціуму, особистості, їх взаємозв'язку, взаємозалежності. Виокремлення індивідуальності, зокрема, відбувається з посиленням впливу на життя людини держави, її все більшим проникненням у всі сфери суспільного життя. І все ж моральний контроль за життям людини, як підкреслював Е. Дюркгейм, нині стає більш помітним, проникливим, навіть вирішальним. Одним словом, постіндустріальні, інформаційні суспільства не лише потужно розвиваються, прогресують. Водночас життя людей у таких суспільствах ускладнюється. У цьому ускладненні варто брати до уваги в першу чергу особистісні та суспільні інтереси, які, за Г. Гегелем, завжди й залишаються основним стимулом життєдіяльності людини. Багато авторів, зокрема Л. М. Панченко [8], ціннісні орієнтації людини називають не інакше як “вісью свідомості”, маючи на увазі те, що ціннісні орієнтації є і розглядаються у тісному поєднанні з конкретними життєвими цілями особистості, способом її життя, інтересами, потребами, психологічними установками тощо.

Ціннісні орієнтації людини насамперед лежать в основі формування її світогляду, формування відповідних моральних якостей, політичних, естетичних, переконань, смаків і, в кінцевому випадку, формують відповідну поведінку. Відтак, такі орієнтації поста-

ють як найважливіший елемент внутрішньої структури особистості. Вони закріплюються життєвим досвідом індивіда, сукупністю усіх його складних і часто досить протирічливих переживань [8, 8]. Такі сформовані ціннісні орієнтації і є внутрішньою вісью свідомості людини, які визначають тип та характер її поведінки, проявляються в інтересах, потребах, переконаннях.

У зв'язку з викладеним вище зазначимо, що в сучасний період людського розвитку теорія цінностей загалом набула неабиякого розвитку, розширилася. Зокрема, маємо нові відгалуження від загальної аксіології. Вчені стали досліджувати більш глибоко і конкретно саме окремі сфери ціннісної свідомості і ціннісного ставлення людини до дійсності, що її оточує, до того середовища, в якому вона перебуває. Так, нині маємо так звану педагогічну аксіологію, яка досліджує вплив цінностей на формування особистості головним чином у процесі навчання і пов'язаного з ним виховання.

Водночас є “психологічна аксіологія”, завдання якої — дослідити вплив чуттєвої, емоційної сфери на процес оцінювання індивідом предметів та явищ навколишнього світу.

Розвивається і поглиблюється “політологічна аксіологія”, предметом якої є ціннісні орієнтації особистості (людини) в суспільно-політичній сфері, в ході суспільно-політичних процесів. Оскільки такі процеси часто мають надто динамічний, суперечливий характер, то й ціннісні орієнтації людини є досить неоднозначними, мінливими.

Нарешті, формується так звана теологічна аксіологія. Її представники намагаються досліджувати ціннісні інтереси та орієнтації особистості (людини), які лежать у сфері релігійних цінностей, ідей, ідеалів і т. п. Йдеться комплексно про релігійну мораль як феномен людського буття.

Отже, цінності людини не лише визначають її як неповторну особистість, а й характеризують рівень і стан її духовного розвитку, виступають відображувачем вчинків, дій, орієнтиром усього життя.

Література

1. Андреев С. С. Политическое сознание и политическое поведение / С. С. Андреев // Социально-политический журнал — 1992. — № 8. — 96 с.
2. Базалук О. А. Философия образования в свете новой космологической концепции: Учебник / О. А. Базалук. — К.: Кондор, 2010. — 458 с.
3. Волков Ю. Г. Человек. Энциклопедический словарь / Ю. Г. Волков. В. С. Поликарпов. — М.: Прогресс, 1999. — 501 с.
4. Запесоцкий А. С. Гуманитарная культура и гуманитарное образование / А. С. Запесоцкий. — СПб. ун-т, 1996. — 471 с.
5. Ілляшов Г. О. Духовні засади політичного процесу (теоретико-методологічний аналіз): Автореф. дис. ... канд. політ наук. Спеціальність 23.00.01 “Теорія та історія політичної науки”. — К., 2011. — 20 с.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. — 2-е. изд. — М., 1995. — 342 с.
7. Менегетти А. Система и личность: Пер. с итал. / А. Менегетти. — М.: ННГФ “Онитопсихология”, 2003. — 328 с.
8. Панченко А. М. Формування ціннісних орієнтацій молоді в період системної трансформації українського суспільства: Автореф. дис. ... канд. філос. наук. Спеціальність 09.00.03. “Соціальна філософія і філософія історії”. — К., 2003. — 19 с.
9. Політологія посткомунізму. Політичний актив посткомуністичних суспільств / За ред. В. Полохало та ін. — К., 1995. — 365 с.
10. Циба В. Т. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз): Навч. посіб. / В. Т. Циба. — К.: МАУП, 2000. — 152 с.

Духовні цінності пояснюються як найважливіший стимул життя, діяльності людини, її розвитку та самовдосконалення. Цінності — це унікальний і неповторний феномен, що не залишає людину впродовж усього її буття.

Духовные ценности объясняются как важнейший стимул жизни, деятельности человека, его развития и самосовершенствования. Ценности — это уникальный неповторимый феномен, который не оставляет человека в течение всего его бытия.

Spiritual values are explained as important stimulus of life of people, their development and learning. Values — a unique and unrepeatable phenomenon that leaves a person throughout her life.

Надійшла 23 квітня 2014 р.